

LA CONSTRUCCIO DE L'ESPAI RURAL AL BAIX EMPORDA

L'anàlisi de les transformacions del territori com a
base per a la definició de criteris d'ordenació.

Tesi Doctoral presentada en el

Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori

E. T. S. d'Arquitectura de Barcelona

UNIVERSITAT POLITECNICA DE CATALUNYA

per **ANTONI AGUILAR I PIERA**

Director de la tesi:

Dr. JOAQUIM SABATE I BEL

Girona, estiu de 1993.

2. 1. 4 Els sistemes canalitzats.

La constant recerca de millors condicions de producció en una àrea que ofereix molt bones qualitats per al conreu i que disposa d'abundants recursos hídrics, ha consolidat sobre el territori una densa xarxa de canals i sèquies que analitzem en tant que elements que organitzen l'espai, i dibuixen damunt del sòl una trama bàsica que pauta les malles parcel·làries.

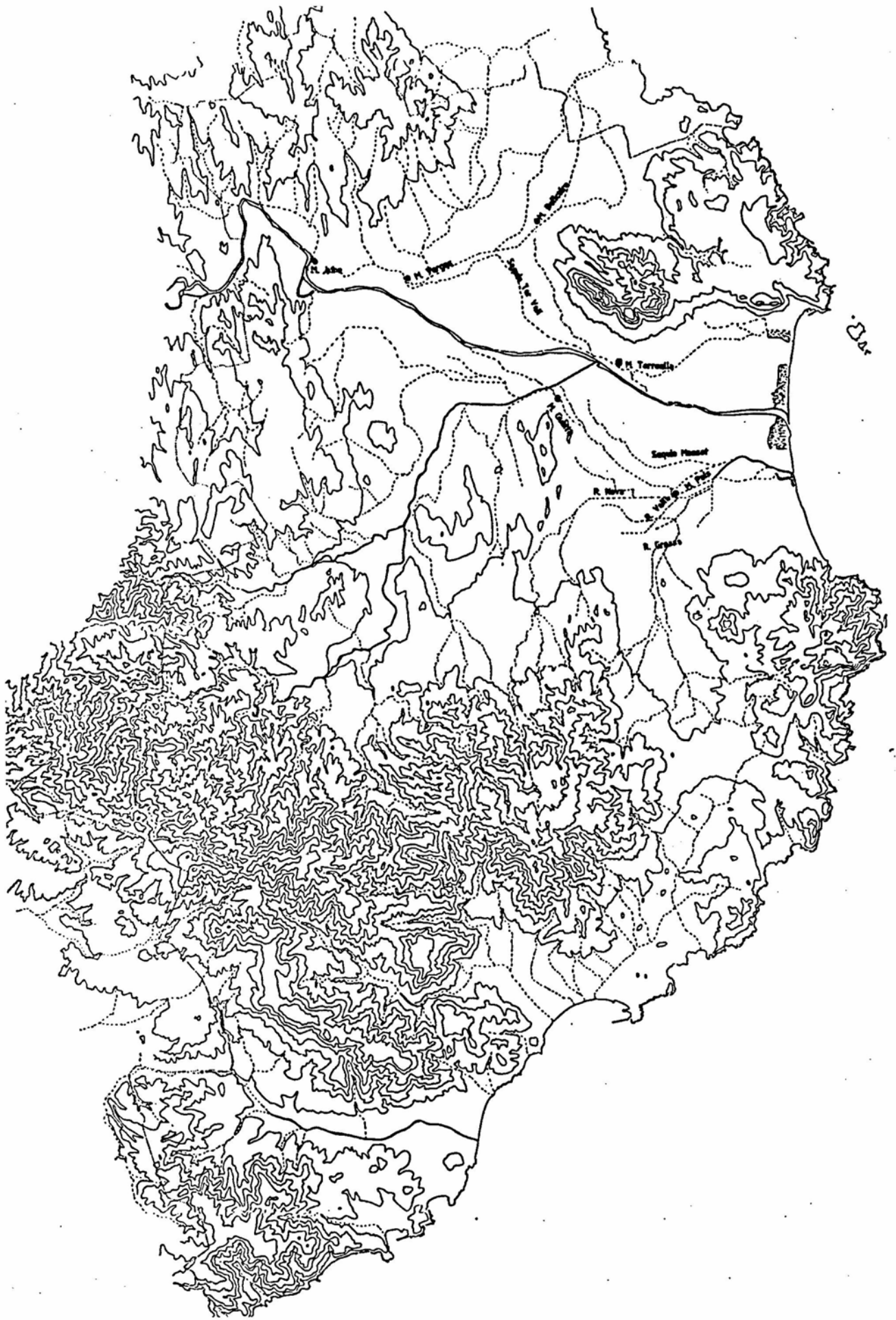
Prèviament al desenvolupament que ens proposem en aquest apartat, cal aclarir que analitzem elements de canalització artificial de l'aigua que diferenciem d'altres ja introduïts en parlar dels molins al massís o del control del curs dels rius i que igualment impliquen un transport canalitzat del recurs.

Aquest tractament diferenciat es basa en la decisiva intervenció dels que ara analitzem en la definició de pautes d'ordre territorial, per resultar condicionants dels sistemes de producció agrària, especialment en els sectors inclosos en processos de transformació en regadiu. En tot cas, aquesta funció es produeix sense perjudici del seu origen en el proveïment de molins, basat en el flux constant que els forneix. Col·lateralment n'inclouem en aquest grup altres que, vinculats igualment als sistemes de reg, tenen origen en operacions de dessecació d'estanys, dels quals es parlarà en l'apartat corresponent.

Les anteriors precisions i les condicions objectives del sòl obliguen a centrar el discurs bàsicament en la plana del Baix Ter, àrea potencialment més apta per suportar els rendiments propis dels regadius, amb l'aportació dels artificis construïts per tal d'optimitzar l'ús de l'aigua.

La implantació dels sistemes canalitzats esdevé molt significativa ja des de l'edat mitjana, si bé la xarxa actual es consolida bàsicament en els segles XVII i XVIII, en què les necessitats energètiques augmenten i es vinculen amb els llocs de producció, i donen pas a les sèquies i els canals de gran recorregut que coneixem.

Assenyala Y. Barbaza en el text abans referit, que tota vegada que la propietat de l'aigua era un privilegi del rei i dels senyors, cal entendre que la posada en marxa dels sistemes canalitzats depengués més de l'acció de grans propietaris que no pas d'un esforç col·lectiu organitzat. De forma paral·lela, encara en l'actualitat, a les àrees de regadiu, les comunitats organitzades de regants gaudeixen del dret a l'aigua que discorre per canals i sèquies de titularitat privada.

IMPLANTACIO DE RECS I SEQUIES PRINCIPALS

Tipològicament haurem de diferenciar els sistemes estrictament excavats sota rasant i els que afegeixen motes d'estabilització, les quals no resulten significatives en general per la poca alçada que presenten, si bé n'emfasitzen el dibuix. Aquests darrers resulten sovint adossats a eixos d'accés, o bé utilitzen per al control del seu curs la lleugera inflexió que estabilitza el camí damunt el pla. Un grup minoritari, el constitueixen els implantats sobre rasant, reduïts a branques de distribució secundàries que sovint es construeixen amb elements d'obra civil superposats. Dins aquest darrer tipus cal però destacar el Canal de La Confederació Hidrogràfica del Pirineo Oriental, construït a partir de 1970 per a la posta en regadiu d'un ampli sector a Sant Jordi-Colomers, formalitzant un eix bàsic en estructura de formigó sobre rasant.

L'execució dels canals i les sèquies no inclou, en general, cap mena de revestiment de les superfícies de terra excavades i resten actualment en procés d'endegament obres de condicionament i revestiment promogudes per les comunitats de regants usuàries dels sistemes.

(Vegeu el detall d'implantació i les característiques de la xarxa en els documents que acompanyen les descripcions de les pàgines següents.)

2. 1. 4. 1 Energia per als molins fariners.

La construcció dels canals principals que abasten les xarxes té el seu origen en l'aportació d'energia als molins, els quals en disposar de cabals importants i continus no requereixen construir una bassa per regular el flux.

Els cursos principals que reben aigües del Ter discorren en gran part per les lleres abandonades per la modificació del traçat, conservant la cota més elevada per tal d'irrigar per gravetat els conreus immediats. Destaquem com a principals, pel seu abast i per les derivacions per reg que han generat, els recs que abasten els molins de Jafre, Verges, Belcaire, Gualta, Pals i Torroella de Montgrí.

(El plànol d'implantació posa de manifest el seu abast majoritari a tots els sectors de la plana.)

El rec del Marquès de Sentmenat o del Molí de Verges rep les aigües pel marge esquerre en la resclosa de Colomers, documentada ja el 1616 i reconstruïda el 1621 (J. Camps i Arboix). Amb un primer recorregut força sinuós, irriga el Pla de l'illa, recollint simultàniament les escorrenties del massís de Vilopriu i Garrigoles. En el tram pel terme de Jafre, on forneix el seu molí, i en el recorregut cap a Verges, ocupa sempre una posició en l'espai adossat als pendents de les elevacions topogràfiques que emmarquen la plana del Ter, jugant un paper de frontissa territorial. El recorregut encercla la vila de Verges on alimenta el seu molí i a partir d'aquí s'endinsa en la plana de La Tallada i Albons dibuixant en part el curs vell del Ter. Prop de Bellcaire, on alimenta el seu molí, es divideix en dos braços de forma similar a l'antiga llera del Ter, el principal dels quals porta les aigües prop de L'Escala. El braç menor es divideix novament formant la sèquia del Ter Vell amb recorregut fins a la resclosa del rec del Molí de Torroella.

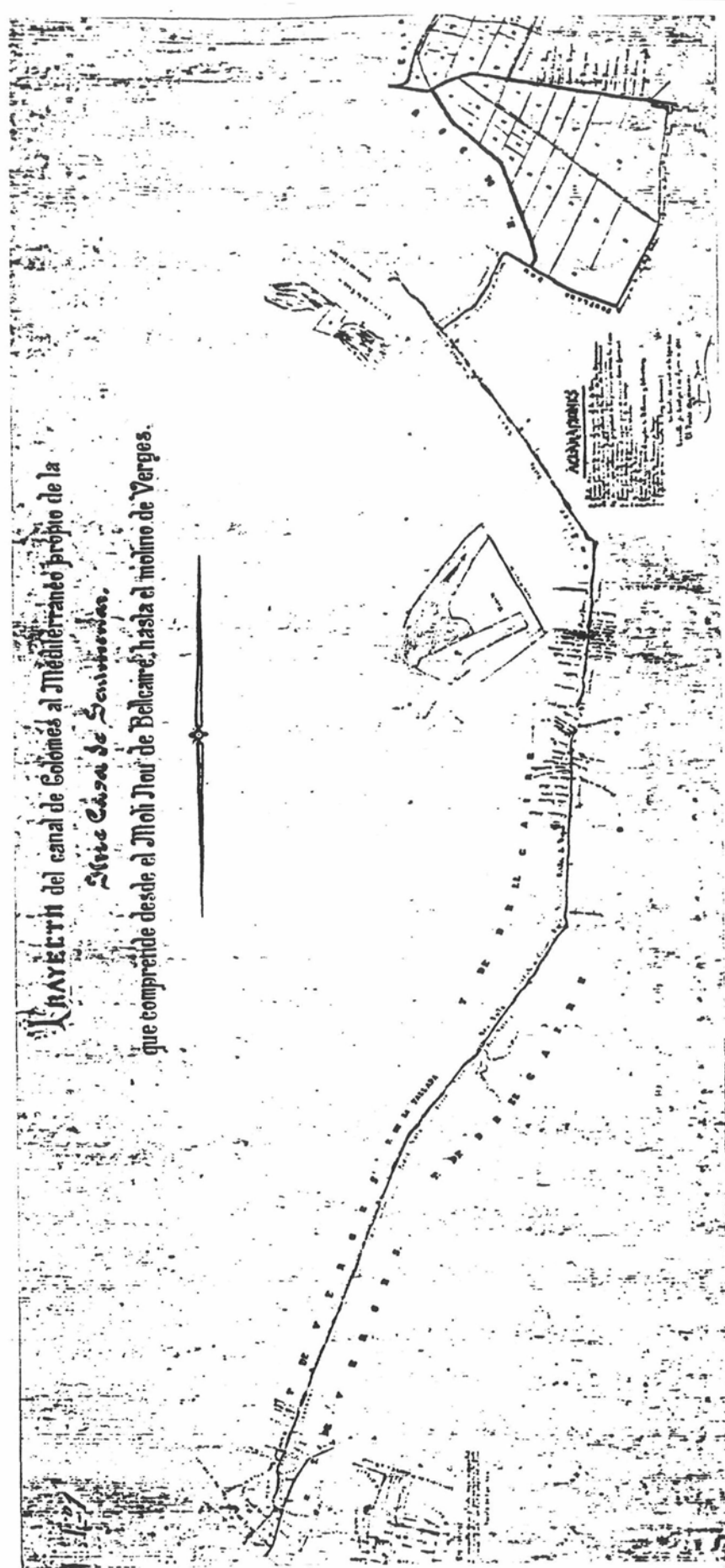
(Les planes següents permeten definir l'abast del canal del Marquès de Sentmenat.)

(El flux constant fa innecessària la bassa del molí; Jafre.)

El rec del Molí de Gualta recorre el marge dret des de la presa del mateix nom situada en les proximitats de Canet de La Tallada i, després de travessar el riu Daró amb una significativa obra de fàbrica, abasteix el molí en el nucli de Gualta, d'on surten ambdós cursos en recorreguts sensiblement paral·lels per confondre's ja en terme de Fontanilles en un sol curs amb el nom de rec del Molí de Pals al que abasteixen en una àrea d'arrossars, en la que s'imbriquen en el sistema de canals i sèquies que formen els regadius de Pals i Torroella.

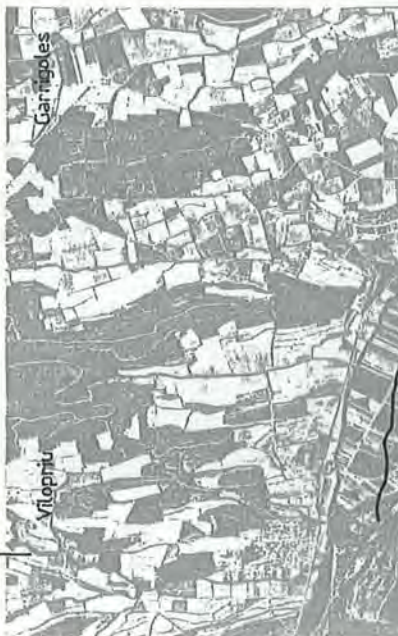
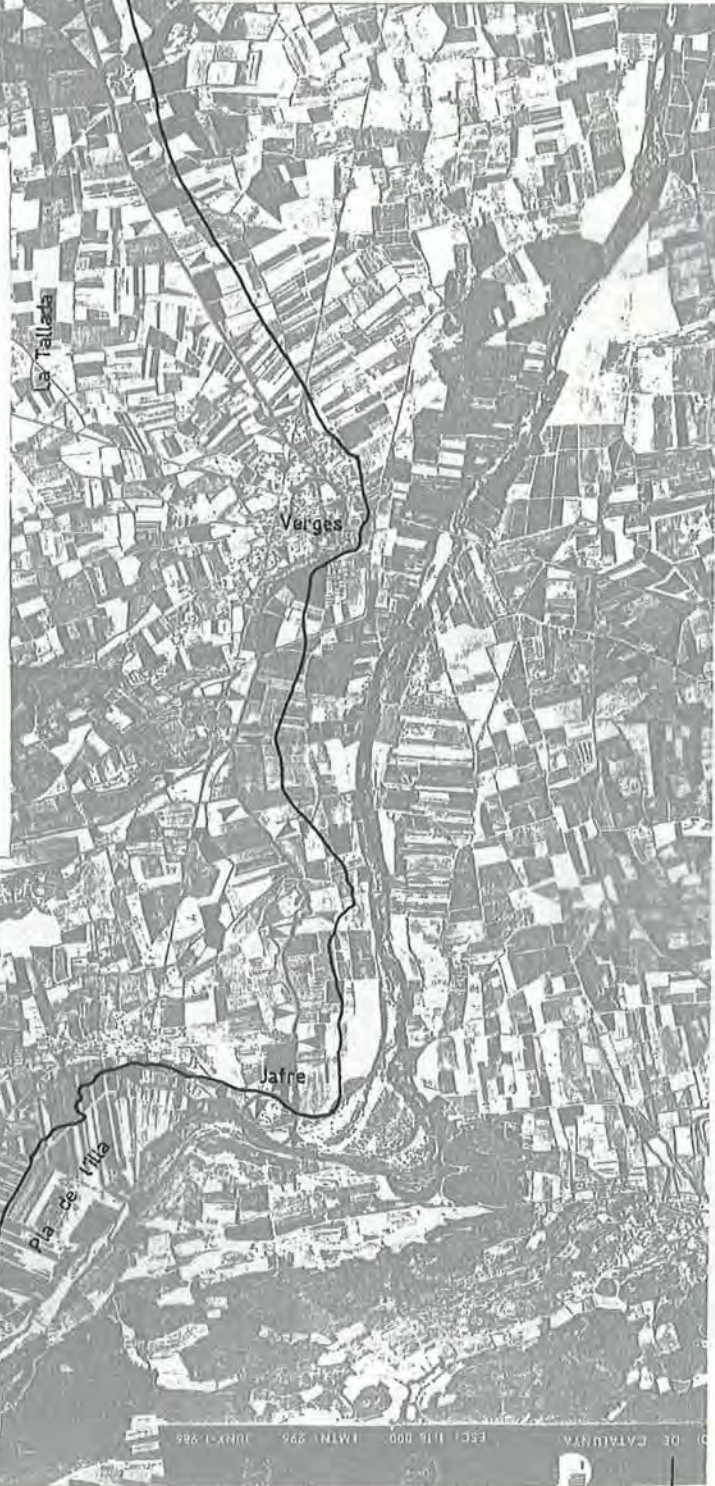
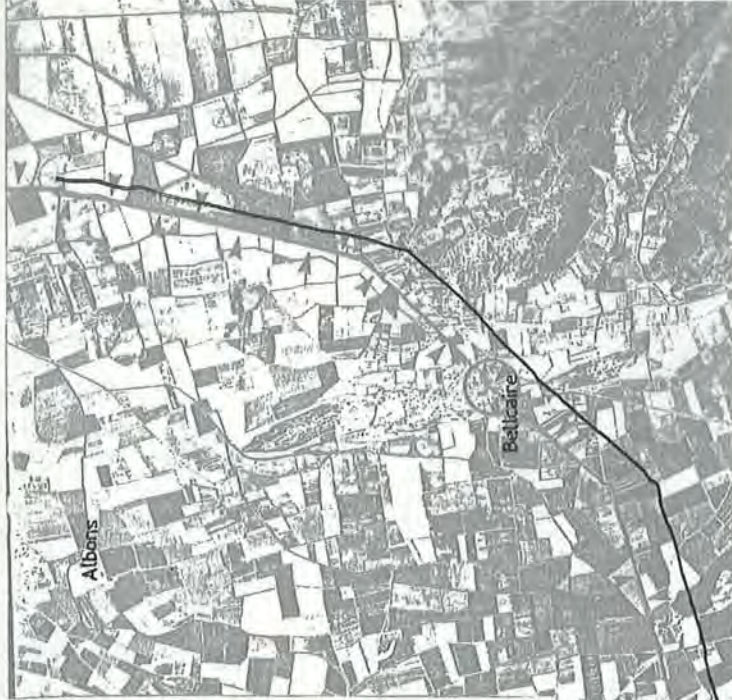
El rec del Molí de Torroella, amb un abast molt inferior als anteriors, ocupa el marge esquerre del Ter, en un recorregut paral·lel al riu delimitant els horts annexos al nucli de Torroella de Montgrí i, després d'abastir el Molí retorna les aigües al Ter en la zona del Mas Quintana.

(Els documents adjunts defineixen el detall d'implantació i l'esforç constructiu del sistema, exemplificat en l'obra de creuament del riu Daró en el seu recorregut immediat al nucli de Gualta.)

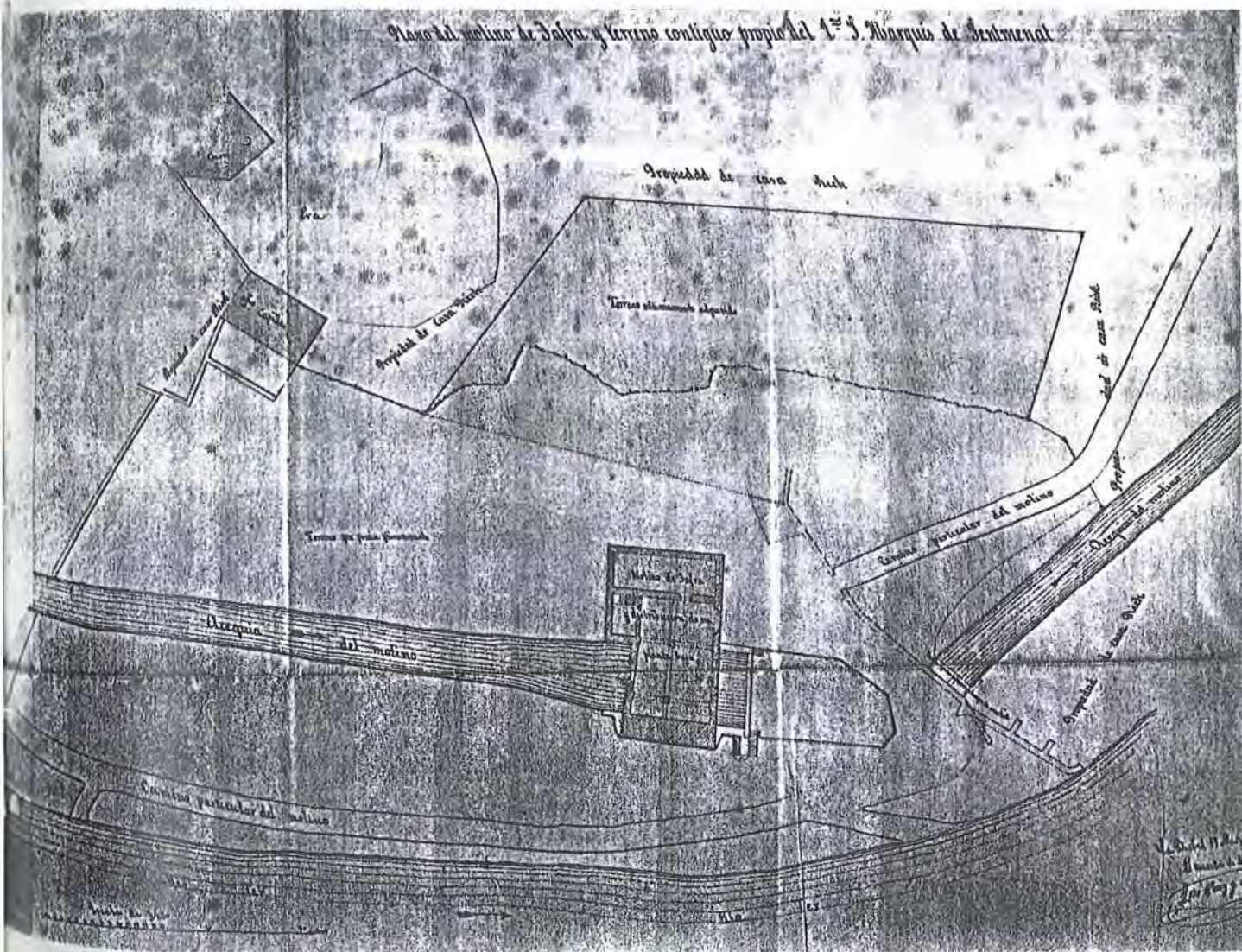
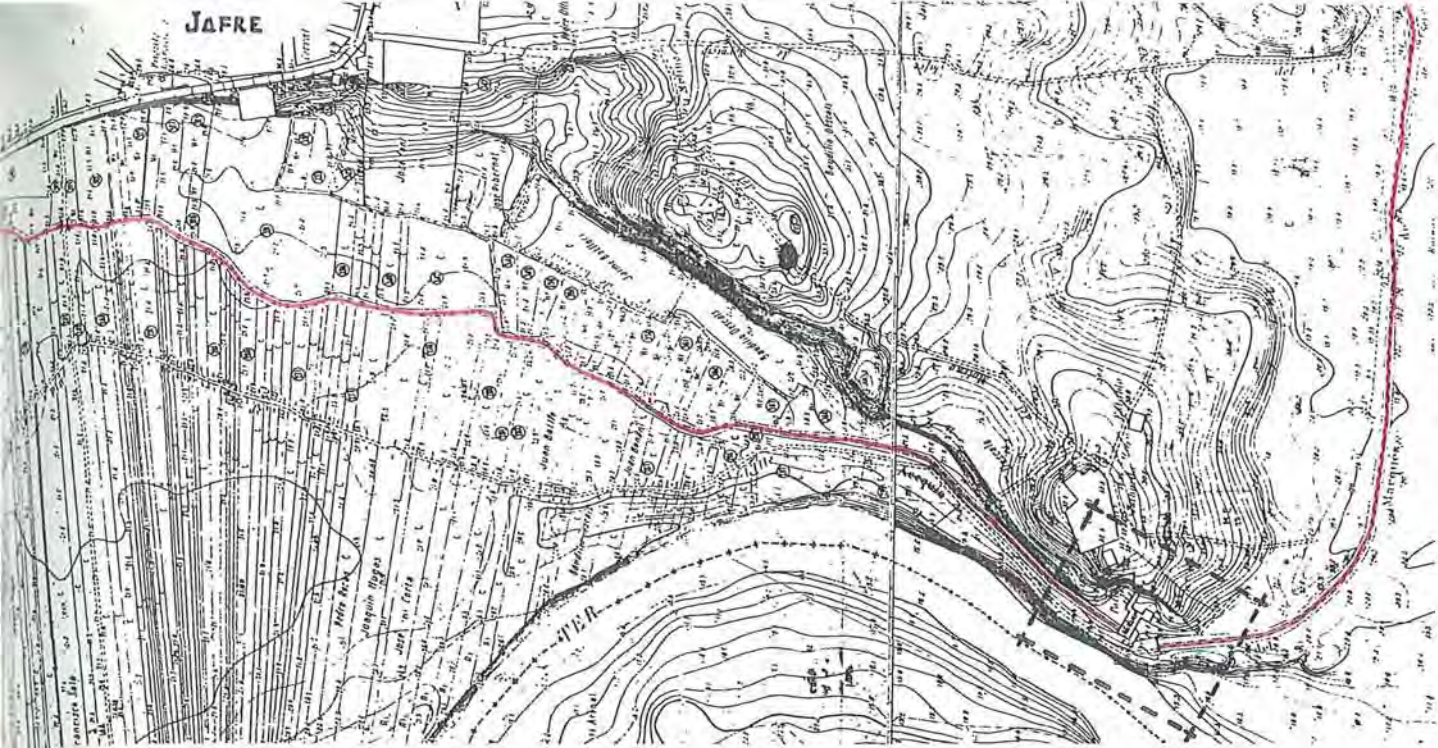
Planimetría del canal de Golines al Mediterráneo propio de la
Real Casa de Sentmenat.
que comprende desde el Molí Nou de Belcaire, hasta el molino de Verges.

SECTOR DEL REC DEL MARQUES DE SENTMENAT ENTRE EL MOLÍ DE VERGES I EL DE BELLCÀIRE
 Pèrit agronom: Ramon Gassols 2 d'Agost de 1897
 Inclou els planols dels corresponents molins i els noms dels propietaris de parcel·les immediates al canal
 Arxiu de la Corona d'Aragó - Arxiu COAC Girona

DE CATALUNYA
ECCI. 1:15.000 (MTN) 296 JUNY 1985

RECORREGUT DEL REC DEL MARQUES DE SENTMENAT

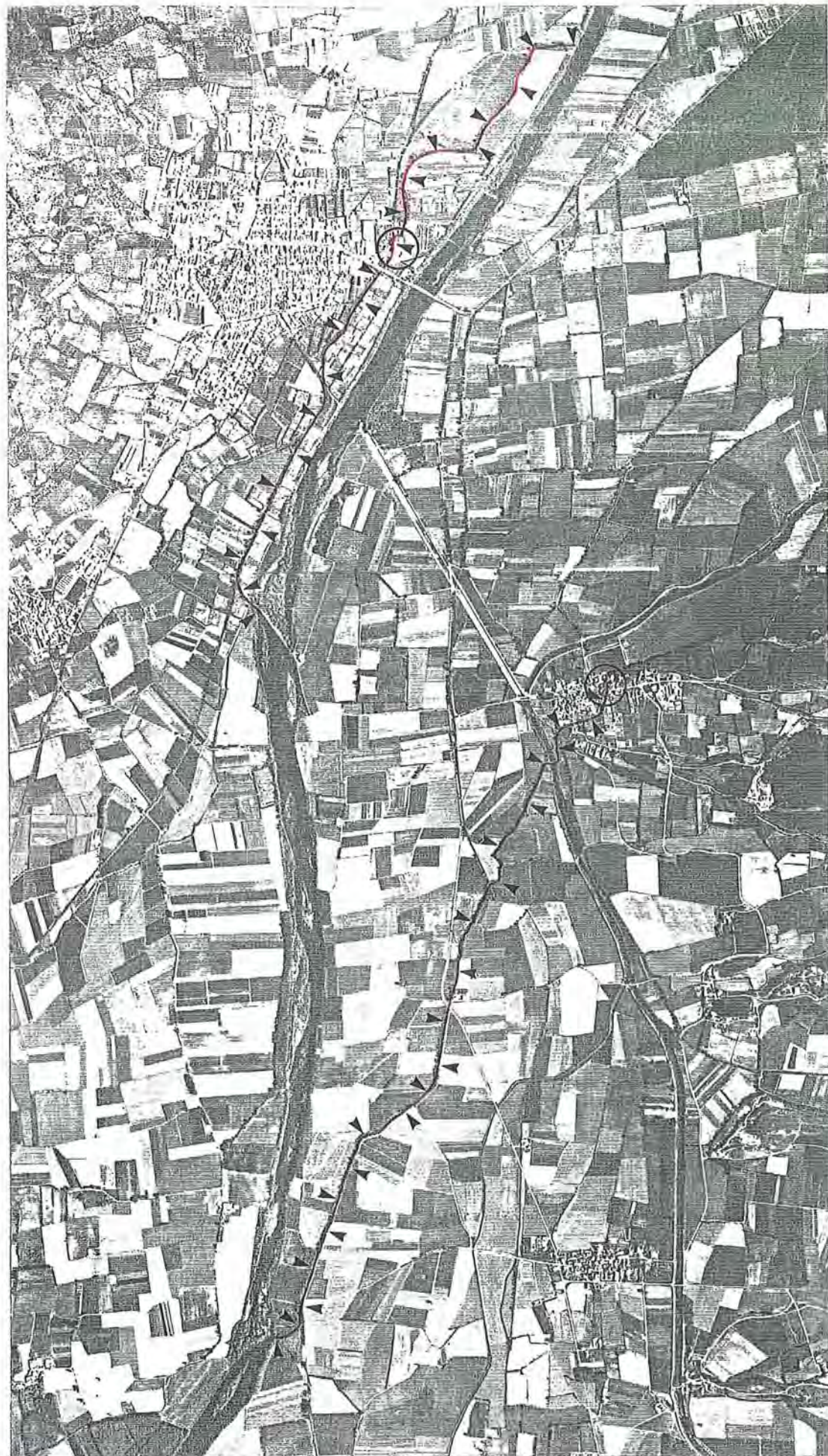
MOLI DE JAFRE (J. Puig Sais Mestre d'obres-1868) Arxiu corona d'Aragó. Fons Sentmenat-Arxiu COAC Girona
 El cabal constant de la sequia fa innecessaria la construcció de la bassa reguladora.

El canal del marquès de Sentmenat

El rec del Moli de Pals

ELS RECS DEL MOLÍ DE GUALTA I TORROELLA

EL REC DEL MOLÍ DE PALS

REC DEL MOLÍ DE GUALTA
CREUAMENT DEL DARÓ

MOLÍ DE GUALTA

2. 1. 4. 2 Els sistemes de reg.

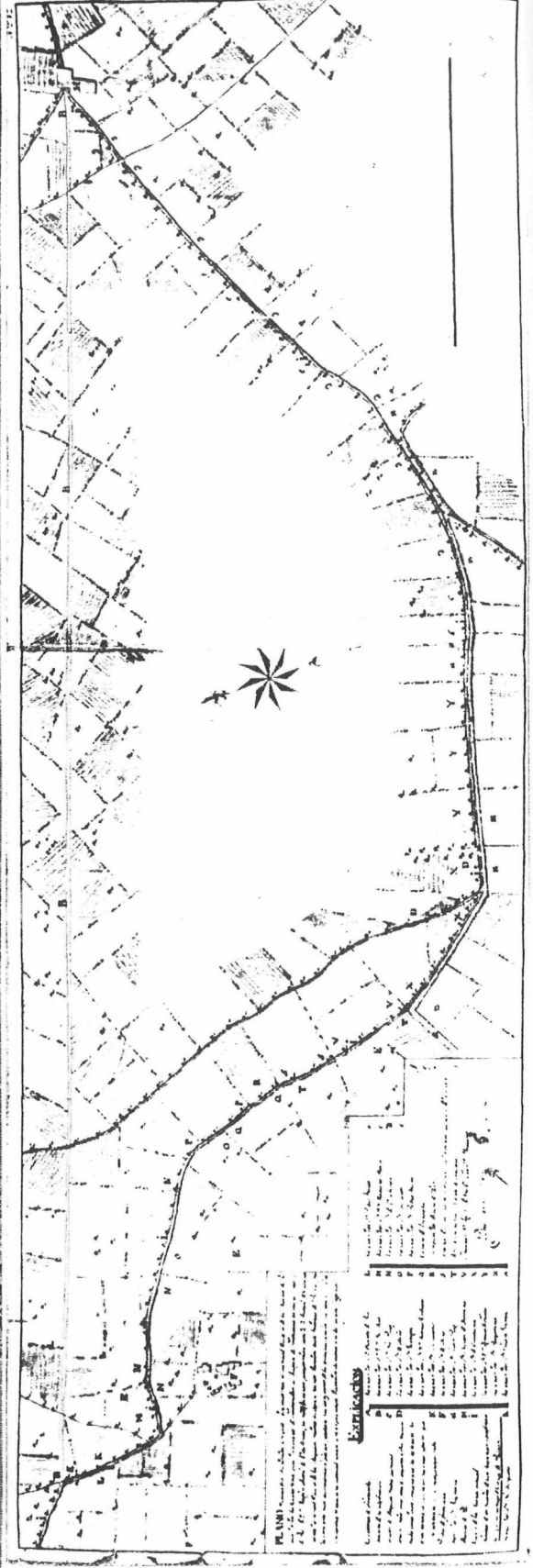
La xarxa de reg que conforma la plana del Baix Ter, induïda per l'aportació simultània dels recs del molí i de la canalització de cursos naturals, s'estructura des de la superposició del sistema de sèquies de subministrament i la xarxa de desguassos d'evacuació o drenatge dels conreus, arran de les quals es generen els subsistemes de corredores o branques de distribució. El reg abastará peces disposades en unitats que hauran de participar simultàniament de la sèquia, del desguàs i del camí

Es la iniciativa privada que actuant aïlladament, bé sigui per utilitzar una aigua que li pertany, o bé, com hem vist, per protegir les seves terres, construeix el sistema canalitzat que li permetrà controlar aquest recurs; sistema damunt el qual les accions col·lectives o institucionals consolidaran una xarxa.

L'element dinamitzador d'aquestes xarxes són les comunitats de regants, organismes associatius de propietaris i usuaris de les terres abastides pel sistema, que governen, conserven i controlen el bon ús de les xarxes. A la zona existeixen: la Comunitat de Regants de la Sèquia del Molí de Pals-Sindicat Agrícola, amb seu a la vila de Pals i estatuts legalitzats per R.O. de 5 de juny de 1908, comunitat que abasta les àrees regables de Pals, Palau Sator, Fontanilles, Gualta i Torroella de Montgrí; i la Comunitat de Regants del Marge Esquerre del Ter, que s'anomena en l'actualitat Comunitat de Regants de la Presa de Colomers, amb seu a Torroella de Montgrí i aprofitament, segons estableixen els seu estatuts, de "tota l'aigua derivada d'aquella presa i que discorre pel canal de Sentmenat", abasteix les àrees regables de Belcaire, Ullà, Torroella de Montgrí, La Tallada, Verges, Albons, Jafre, Colomers i L'Escala.

A banda de les esmentades hi ha altres agrupacions que, com en el cas de la Comunitat dels Aqüífers de La Tallada, no tenen pròpiament les competències d'una comunitat de regants en el sentit de gestió d'una xarxa o sistema construït, si bé canalitzen la defensa d'interessos comuns en la utilització del recurs per a finalitats agràries.

En tot cas, els propietaris inclosos en l'àrea de reg corresponent al sistema de què es tracti són membres de la comunitat de forma obligatòria, independentment del conreu i de l'ús de l'aigua que portin a terme; ús de l'aigua al qual tenen dret mitjançant el pagament d'una quota.

INICIATIVA PRIVADA EN EL CONTROL DE LES AIGÜES

- Riera nova de Palau Sator al paratge de Sanissar (Fontclara-Moli de Pals)
- Projecte d'Antonio de Cabrera 12-Agost-1806 " Para pribar los perjuicios de la entumescencia ..." (Arxiu corona d'Aragó , Arxiu COAC Girona)
- (Els ordres parcel·lars augmenten de superfície i s'ordenen segons el nou eix)

Atesa la qualitat de les terres i els bons rendiments subsegüents a la seva posta en regadiu, és constant, com veurem al llarg dels darrers segles, l'acció sistemàtica de construcció de la xarxa i en aquest sentit avançarem elements que la fan palesa. Aquest és el cas del document que Pella y Forgas transcriu en "Historia del Ampurdán" (p.p. 571-572) amb referència al memorial de greuges del comte d'Empúries de l'any 1303 amb relació al canvi de curs del riu Ter cap a Torroella de Montgrí, com a conseqüència de sobreixir les seves aigües pel rec construït anteriorment en el canvi de direcció del riu prop de Verges. Els documents de cartografia militar anteriors a 1800, que extractem algunes pàgines més endavant, ens aporten un referent significatiu de la potència assolida pel sistema en aquell moment.

Un bon exemple d'aquestes accions l'aporta la riera nova de Palau Sator que adjuntem per la seva vinculació al sector de Pals, malgrat el seu origen en la rectificació d'un curs natural.

LA TRAÇA RECTILINIA, EXCAVADA SOTA RASANT, DE LA RIERA NOVA DE PALAU SATOR.

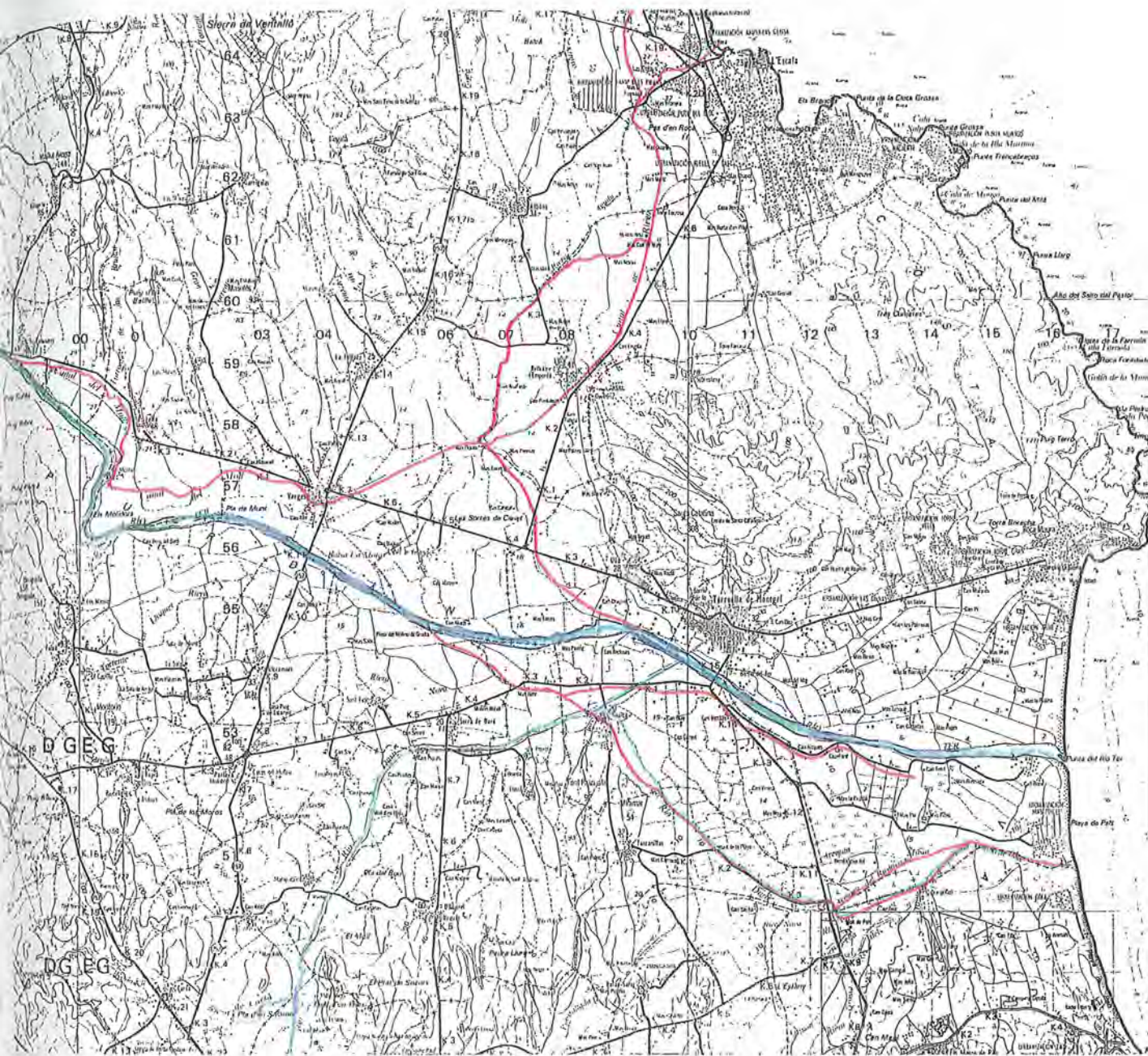
Pel que fa a la implantació de les xarxes, ja s'ha dit que el sistema es vertebrà bàsicament arran de la construcció de les sèquies per abastir els molins, en la seva formació s'impliquen un seguit d'elements ocasionats per les actuacions aïllades damunt del territori que inclouen des de l'alteració dels cursos naturals o la canalització de rieres, fins a la dessecació i l'adaptació d'àrees pantanoses i la posada en regadiu de determinats sectors.

Els documents que segueixen ens permeten entendre la incorporació desagregada dels elements que, amb llur evolució en el temps, anirán consolidant la xarxa. La seva lectura ens aproximarà als agents que intervenen, a la progressió en la implantació, als subsistemes generats, a les característiques constructives i als ordres induïts en l'àmbit assolit pels sistemes de posta en regadiu.

Així mateix, en un altre extrem, volem fer esment de les reiterades actuacions institucionals portades a terme en els darrers anys per tal d'adequar la xarxa. En concret, i com a conseqüència de l'operació de concentració parcel·lària de l'àrea de St. Jordi-Colomers-Jafre de l'any 1969, finalment no reeixida, de la qual es parlarà més endavant, i després de l'aprovació del "Plan General de Colonización de la Zona Regable del rio Ter" del mateix any, es porten a terme plans de millores i obres d'adequació redactats pel "Servicio Nacional de Concentración Parcelaria y Ordenación Rural" i més tard per l'Iryda.

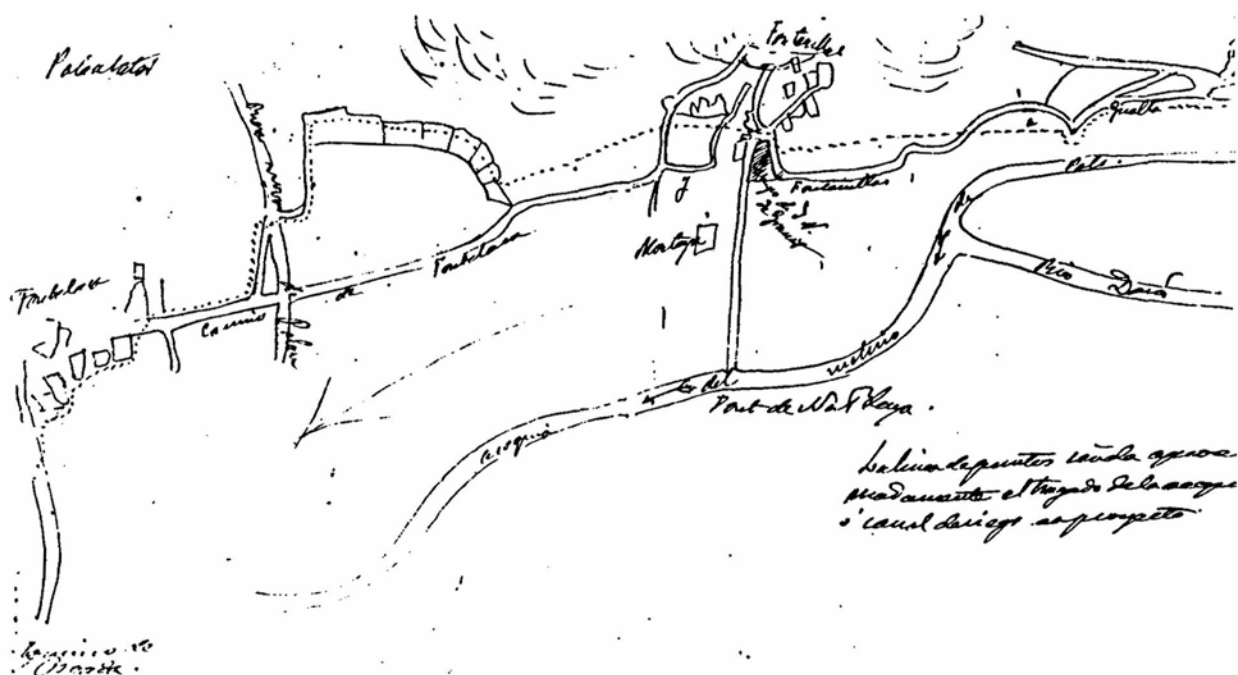
Si bé aquestes actuacions responen a objectius prou ambiciosos de transformació, amb incorporació d'infraestructures d'ample abast, com els nous canals de llarg recorregut a ambdós marges del Ter que preveia l'esmentat Plan General, el procés regressiu en què es mou el sector agrari fa desestimar les propostes per a nous sistemes, progressant únicament els projectes de millores infraestructurals que bàsicament es recolzen sobre els sistemes ja existents arran del canal de Sentmenat, o sobre els canals que la Confederación Hidrográfica del Pirineo Oriental va executar de forma complementària, als quals ens referirem més endavant.

(La descripció de la pàgina següent ens dóna la mesura de l'abast i l'evolució del sistema bàsic de reg al Baix Ter. En concret es constata la forta dependència dels elements principals de proveïment de la xarxa, respecte dels recs del molí ja descrits.)

A l'àrea del Baix Ter el sistema s'estructura en dos parts independents situades a cada marge del riu. L'esquerra es vertebrada pel Canal del Marqués de Sentmenat o del Molí de Verges i de les aigües que s'en deriven en la represa del Mas Durán (La Tallada), pels canals secundaris anomenats del Mas Rovira i dels regadius d'Ullà i Torroella de Montgrí.

La marge dreta s'irriga des del rec del Molí de Gualta, de Pals i desde la seva derivació en la sèquia anomenada dels regadius de Gualta.

L'actuació individualitzada de la iniciativa particular d'alguns terratinents construeix elements per a reg i millora de les seves terres, en un procés que a poc a poc va teixint la trama global dels sectors de regadiu.

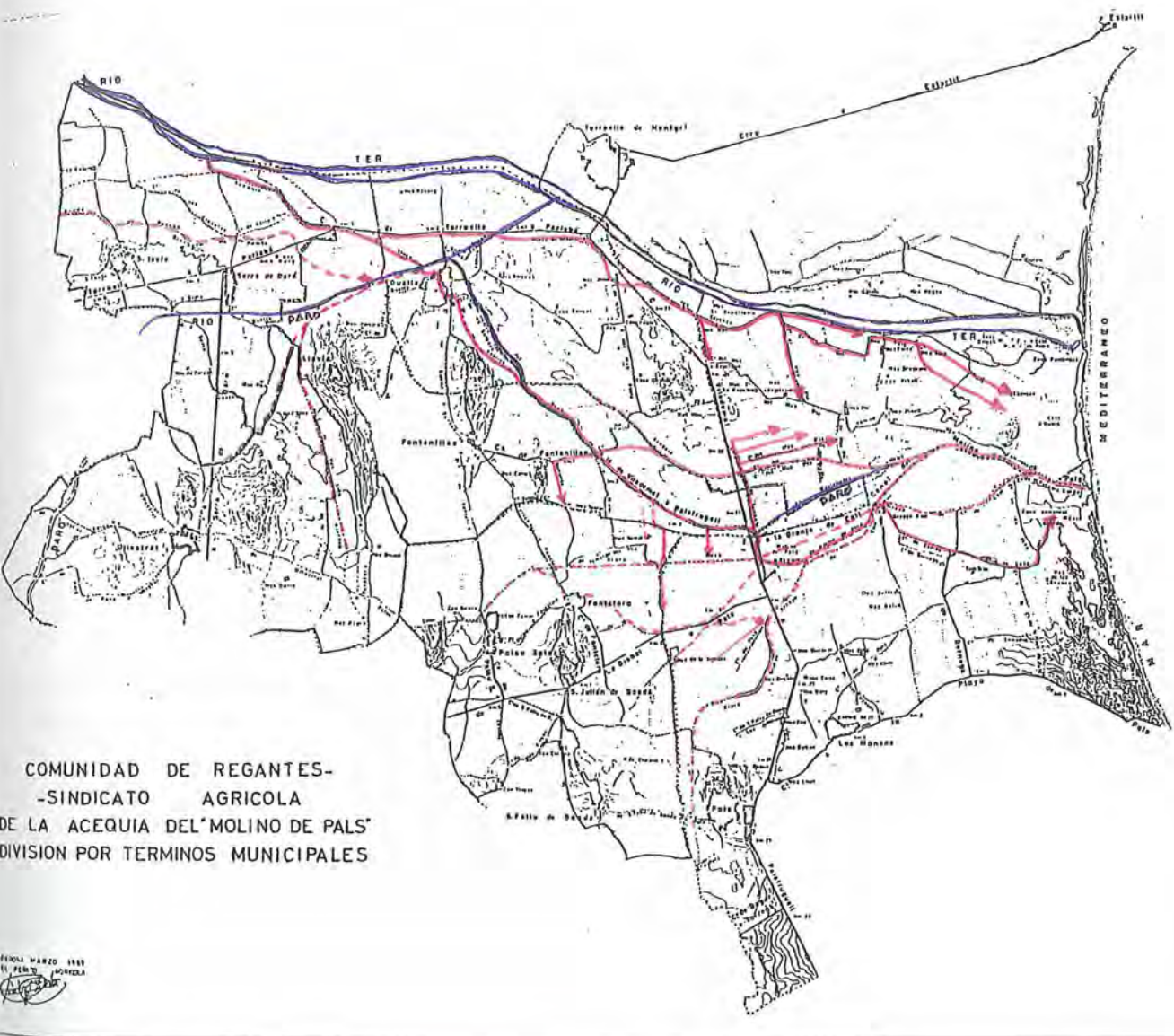
Projecte no executat, per a la família Grassot de La Bisbal, de posada en regadiu d'un sector entre els nuclis de Fontclara, Fontanilles i Gualta. La proposta conté un traçat seguint la inflexió topogràfica entre el pla dels Regadius de Pals i el massís que s'arreglera seguint la línia Gualta - Fontanilles. Malgrat la manca de documents constructius del projecte, cal destacar l'alt nivell d'artificialització que incorpora atesa l'accidentalitat del terreny que travessa la sèquia, assenyalada amb línia de puntes en el document original que reproduïm.

De l'arxiu de la Família Grassot
(Arxiu Comarcal de La Bisbal)

Data aprox. 1850-1890.

REGADIUS DEL BAIX TER : XARXA BASICA (Marge dret del Ter).

Area del rec del Moli de Pals

COMUNIDAD DE REGANTES-
-SINDICATO AGRICOLA
DE LA ACEQUIA DEL 'MOLINO DE PALS'
DIVISION POR TERMINOS MUNICIPALES

FEDERAZION MARZO 1969
EL FENIX JORDANA

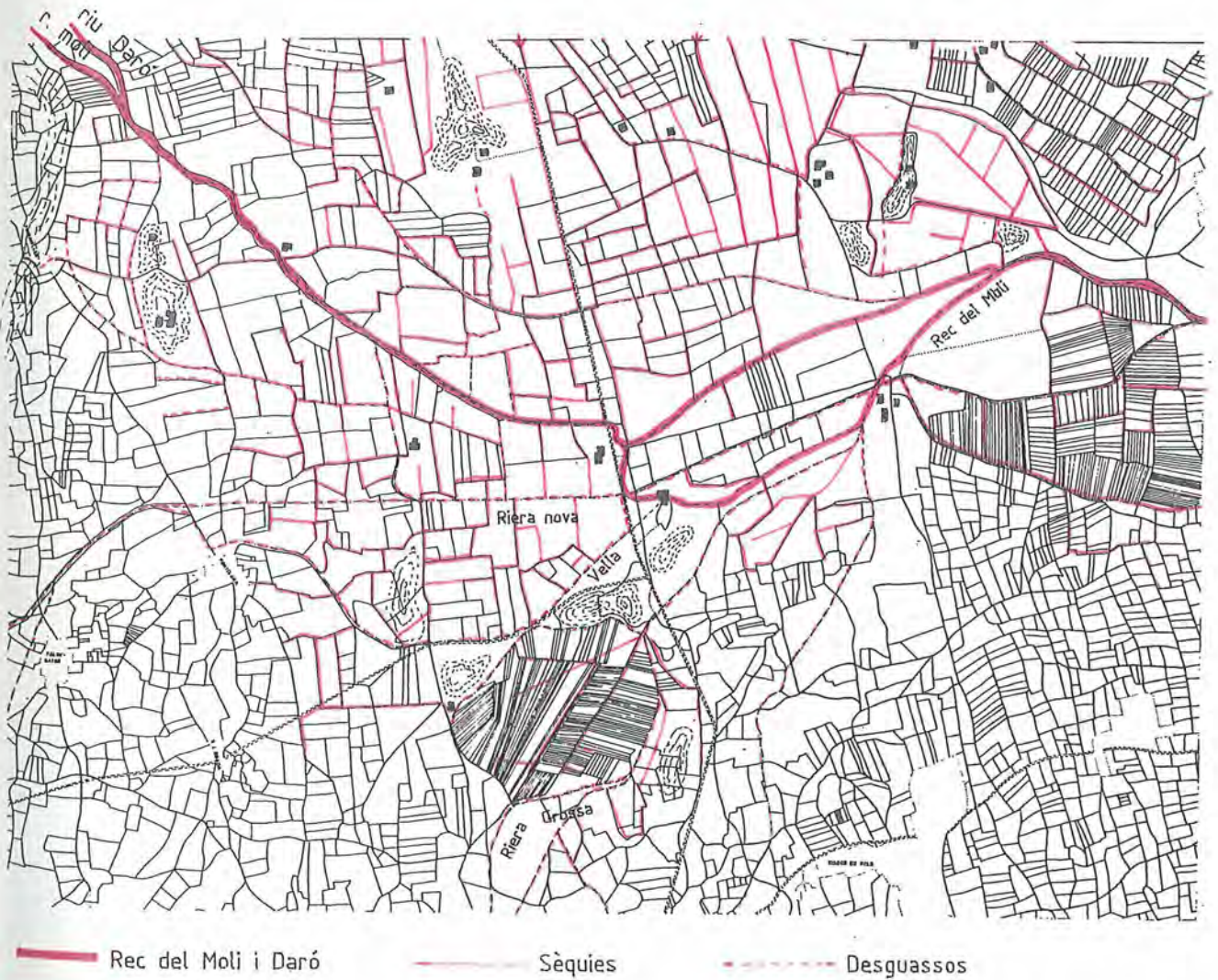
Riu Ter i Daró

Sèquies

Desguassos

El sistema es basa en l'aportació d'aigües del Ter i del Daró canalitzades per la sèquia dels molins de Gualta, de Pals i per la seva derivació paral·lela al Ter que constitueix la sèquia dels regadius de Gualta; amb forta implicació dels drenatges naturals : riera de Parlavà, desguàs de l'estany d'Ullastret, rieres Nova i Vella de Palau Sator, desguàs de l'estany de Pals i riera gran de Pals.

REGADIUS DEL BAIX TER : SUBSISTEMA DEL REC DEL MOLÍ DE PALS
escala aprox. 1/40.000

-En relació a la divisió del sòl, la xarxa s'estructura simultàniament adaptant-se al parcel.lari anterior de secà i ordenant formacions linials en àrees consolidades per a nous conreus.

-El sistema de sèquies es complementa amb desguassos naturals i elements canalitzats, que drenen els sobrants abocant a altres sèquies o al darrer curs de les rieres.

La sèquia dels regadius de Gualta.

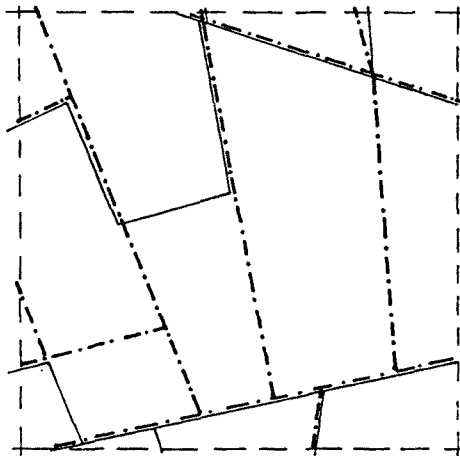
La derivació de l'aigua en sèquies secundaries.

— limit parcel·lari

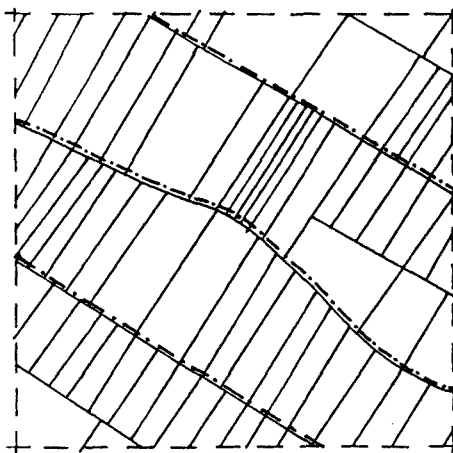
- - - - - sistema de rec

Macroil·les superposades al sistema parcel·lari preexistent.

Subdivisió de grans peces en unitats adaptades a nous conreus.

Ordenacions lineals pautades pel sistema de rec.

L'aigua superposa a l'espai un patró ortogonal, que introdueix un canvi d'escala en la divisió d'unitats d'utilització del sol en relació al parcel·lari.

LA CONSTRUCCIO DE L'ESPAI RURAL AL BAIX EMPORDA

L'anàlisi de les transformacions del territori com a
base per a la definició de criteris d'ordenació.

Tesi Doctoral presentada en el

Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori

E. T. S. d'Arquitectura de Barcelona

UNIVERSITAT POLITECNICA DE CATALUNYA

per **ANTONI AGUILAR I PIERA**

Director de la tesi:

Dr. JOAQUIM SABATE I BEL

Girona, estiu de 1993.

REGADIUS DEL BAIX TER : XARXA BASICA (marge esquerre del Ter)

Les properes planes corresponen a documents de cartografia militar de 1795 que permeten llegir les evolucions en el temps de l'establiment del sistema.

Es detecten imprecisions en la traça tota vegada que d'alguns trams grafiats en la cartografia, no en resten empremtes ni testimonis sobre el terreny i tanmateix en tots els casos la intensitat de la traça correspondria a una xarxa ramificada en canals jeràrquicament equivalents, fet que no es confirma per la qualitat de les empremtes actuals.

Destaquem la identificació coincident amb la traça actual que es pot fer en el cas del canal del Marquès de Sentmenat, malgrat que en algun document s'aparta excessivament del nucli de Belcaire. Així mateix, en el cas de la sèquia del Mas Rovira que recupera bona part del curs vell del Ter, si bé no es pot identificar el tram prop d'Albons. La coincidència amb la traça actual és gairebé total en els casos del rec del Molí de Torroella i el que recupera el curs vell del Ter, aigües avall d'aquest nucli.

Les divergències més notables es detecten en la sèquia que es grafia de Verges a Albons i Empúries que, llevat del tram de La Tallada i Tor on es pot identificar amb la riera anomenada "Petita de La Muntanya", que drena els pendents immediats, no hi ha empremtes que permetin confirmar la seva traça.

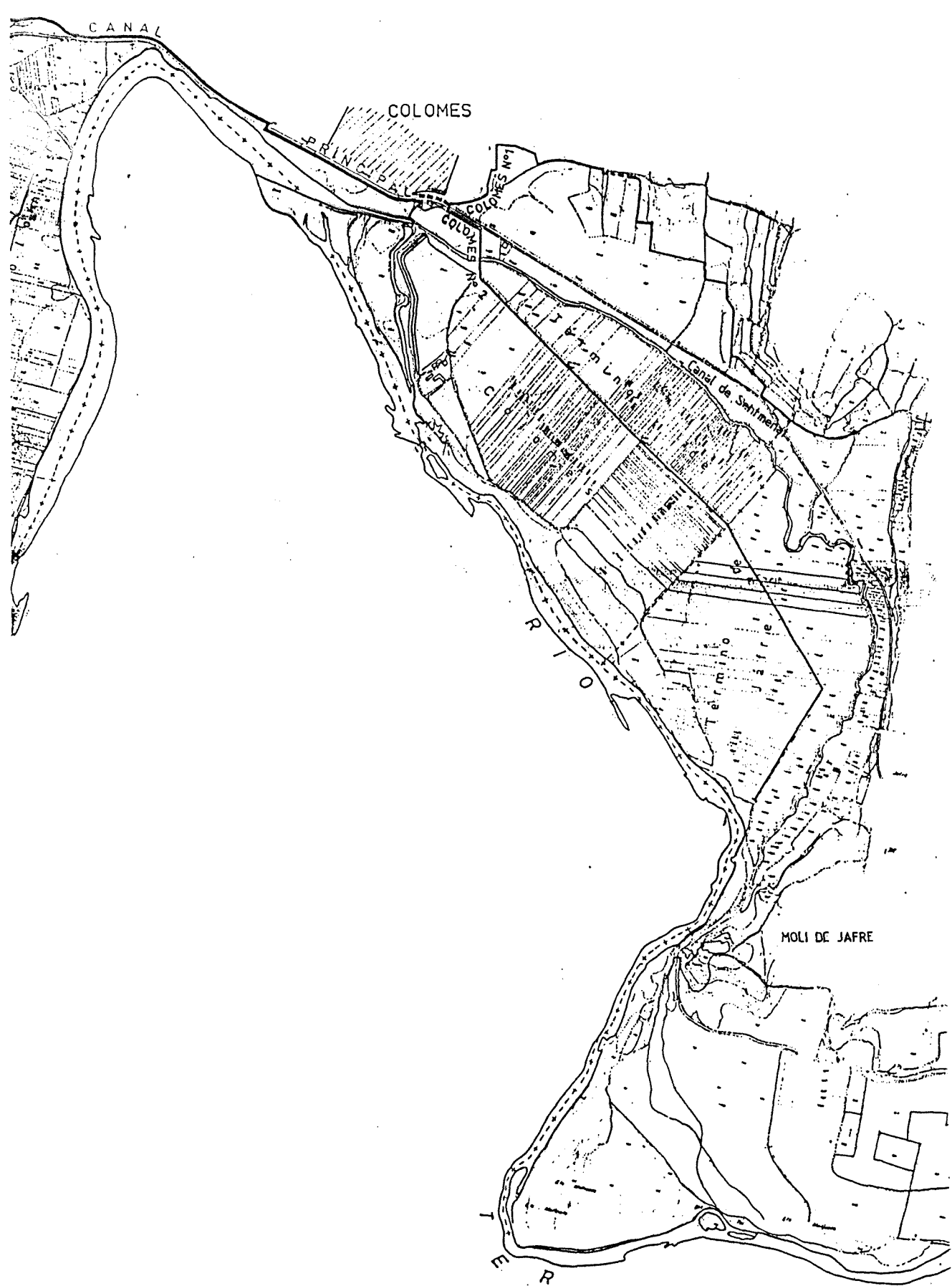
D'altra banda destaquem el cas de la sèquia que la cartografia assenyala amb curs paral·lel al riu Ter, des de Verges en direcció a Canet i Torroella de Montgrí, de la qual actualment no es detecten empremtes, probablement absorbida per les alteracions i les proteccions del traçat del riu, i pels dipòsits sorrenca acumulats.

CARTOGRAFIA MILITAR. Any 1795
Arxiu COAC Girona

MAPA DEL TERRENO ENTRE LOS RIOS FLUVIA, TER Y EL MAR QUE OCUPÓ EL EJERCITO EN LA CAMPAÑA DE 1795. Arxiu COAC Girona.

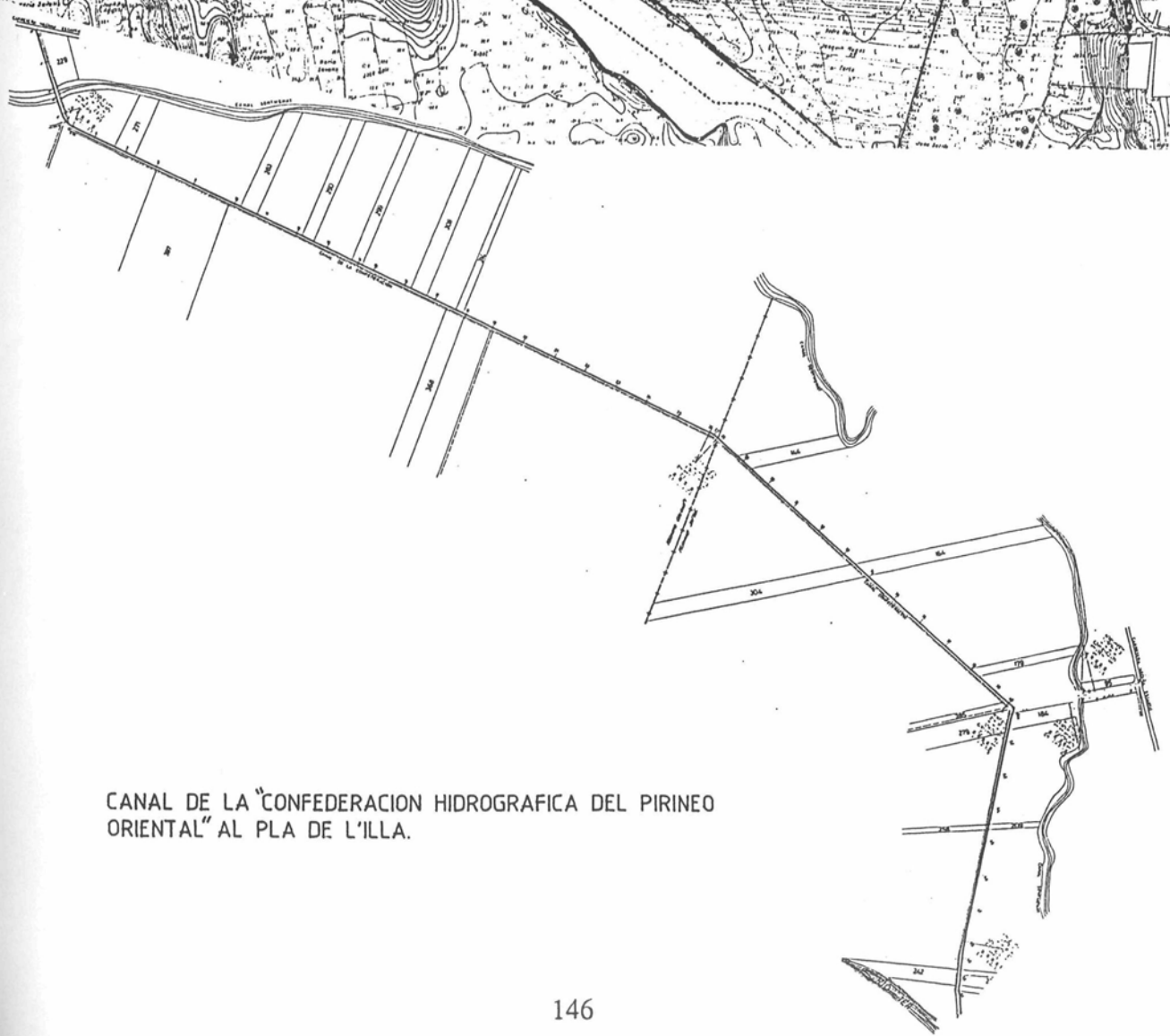

PROJECTE MODIFICAT DE " RIEGO DE LA ZONA DE CERVA DE TER, ST. JORDI Y COLOMERS " EONFEDERACION HIDROGRAFICA DEL PIRINEO ORIENTAL 1969

La declaració l'any 1966 de "Alto Interés Nacional La Colonización de las Zonas Regables de la Cuenca del Rio Ter", comportà obres de millora infraestructurals, entre les quals destaquem el canal principal de reg construït per la Confederación Hidrográfica del Pirineo Oriental, segons el projecte de data 31 de maig de 1961, reformat l'any 1969, sota el títol de "Proyecto de Riego de La Zona de Cervià de Ter, Sant Jordi i Colomés, (Gerona)", que pren les aigües del Ter en terme de Sarrià de Ter, per al reg de sectors immediats al seu curs en els termes esmentats, posant en regadiu aquelles zones ja previament destinades a conreus.

El projecte contempla la construcció d'un canal principal amb recorregut majoritari sobre rasant, utilitzant elements prefabricats de formigó, del qual deriven canals secundaris de la mateixa tipologia.

(Vegeu el plànol extret de la modificació del projecte de l'any 1969, en el qual resulta palesa una acció complementària exercida per aquest element amb relació al canal de Sentmenat, assolint ambdues bandes a través del canal nº1 recolzat en la inflexió del relleu i el nº2 creuant el pla parcialment regat per aquell canal històric.)

CANAL DE LA "CONFEDERACION HIDROGRAFICA DEL PIRINEO ORIENTAL" AL PLA DE L'ILLA.

El canal de la Confederació Hidrogràfica del Pirineu Oriental (tram del Pla de l'Illa-Jafre) correspon al tipus d'obra civil sobre rasant.

El cas concret que presentem correspon a un dels dos trams en què es bifurca la traça principal en el seu darrer curs. Es tracta del canal del Pla de l'Illa en termes de Colomers i Jafre, la seva traça contundent interfereix els ordres parcel·lars existents com a conseqüència d'un repartiment comunal anterior. El canal es recolza sobre la traça del camí que estructura aquell repartiment, accentuant la dependència sobre l'eix del sistema parcel·lari vertebrat.

El "Proyecto de Red de Caminos y Desagües de la Zona de St. Jordi, Colomers y Jafre" (Iryda 1972), en el que es fan millores i rectificacions de desguassos naturals per tal de protegir àrees en regadiu. (nº D-8, D-9 i D-10 en el plànol), ens mostra el tipus d'intervenció per tal d'adequar elements existents. L'objectiu no es tant la creació de nova infraestructura, com la protecció i millora dels espais ja regats.

(Vegeu en els detalls que extractem, l'acció constructiva que impliquen aquestes actuacions.)

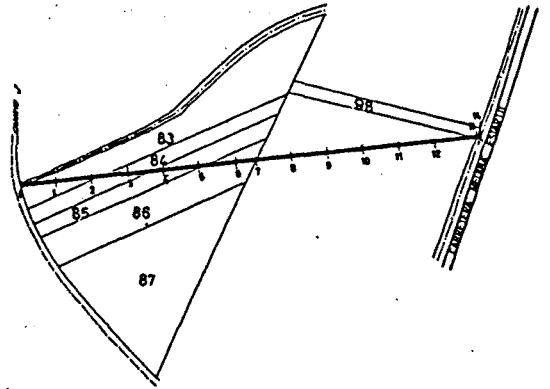

PROYECTO
de acondicionamiento
de la red de caminos
y desagües

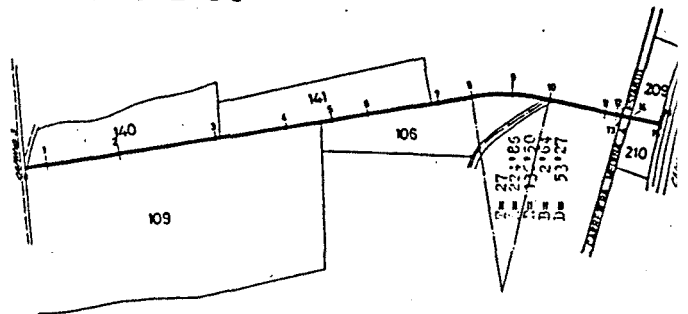
ZONA DE SAN JORDI
-Gerona-

TRAZAS
ESCALA 1:2.500
DESAGÜES D 8, D 9 y D 10
(COLOMÉS)

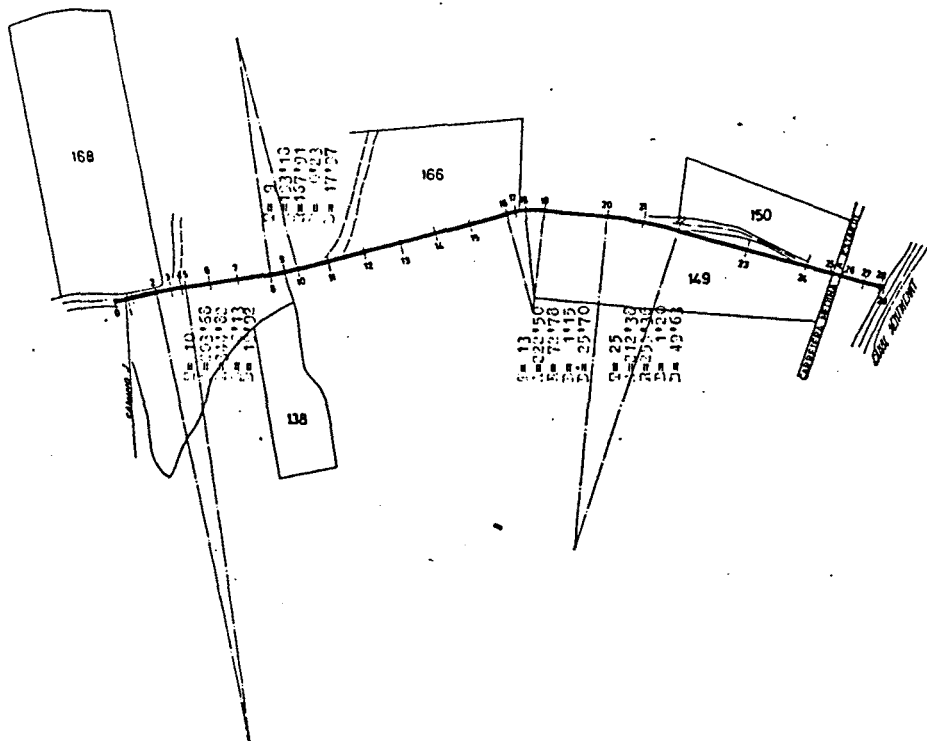
DESAGÜE D 8

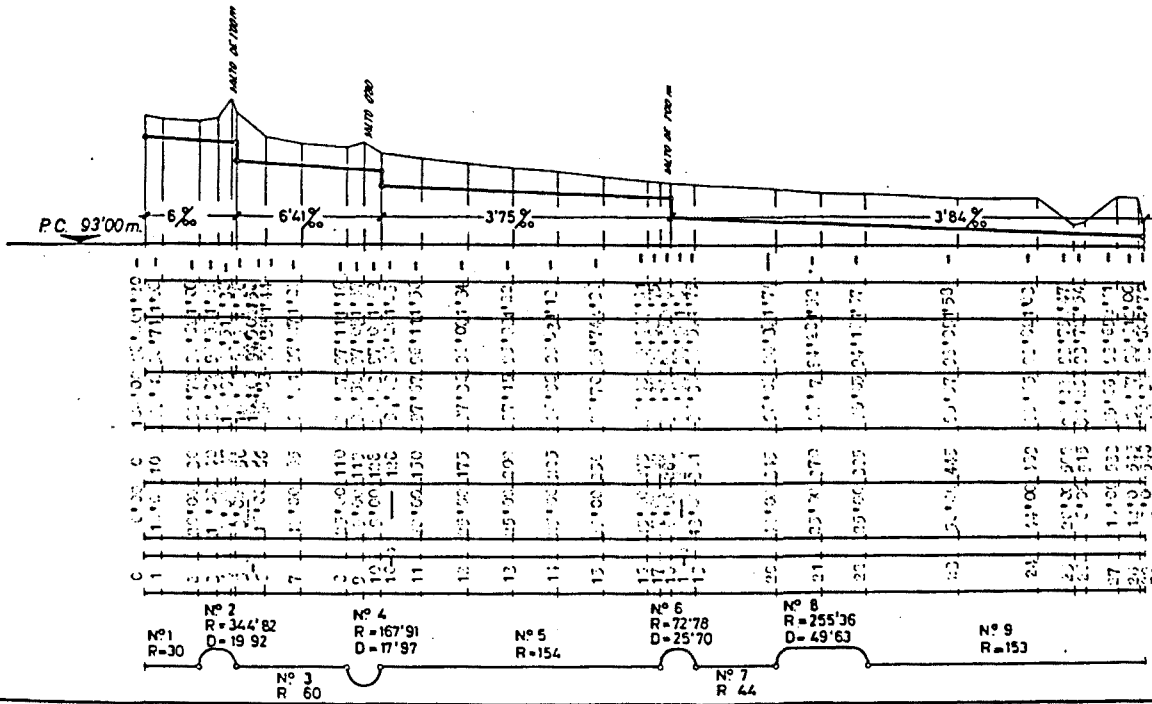
DESAGÜE D 9

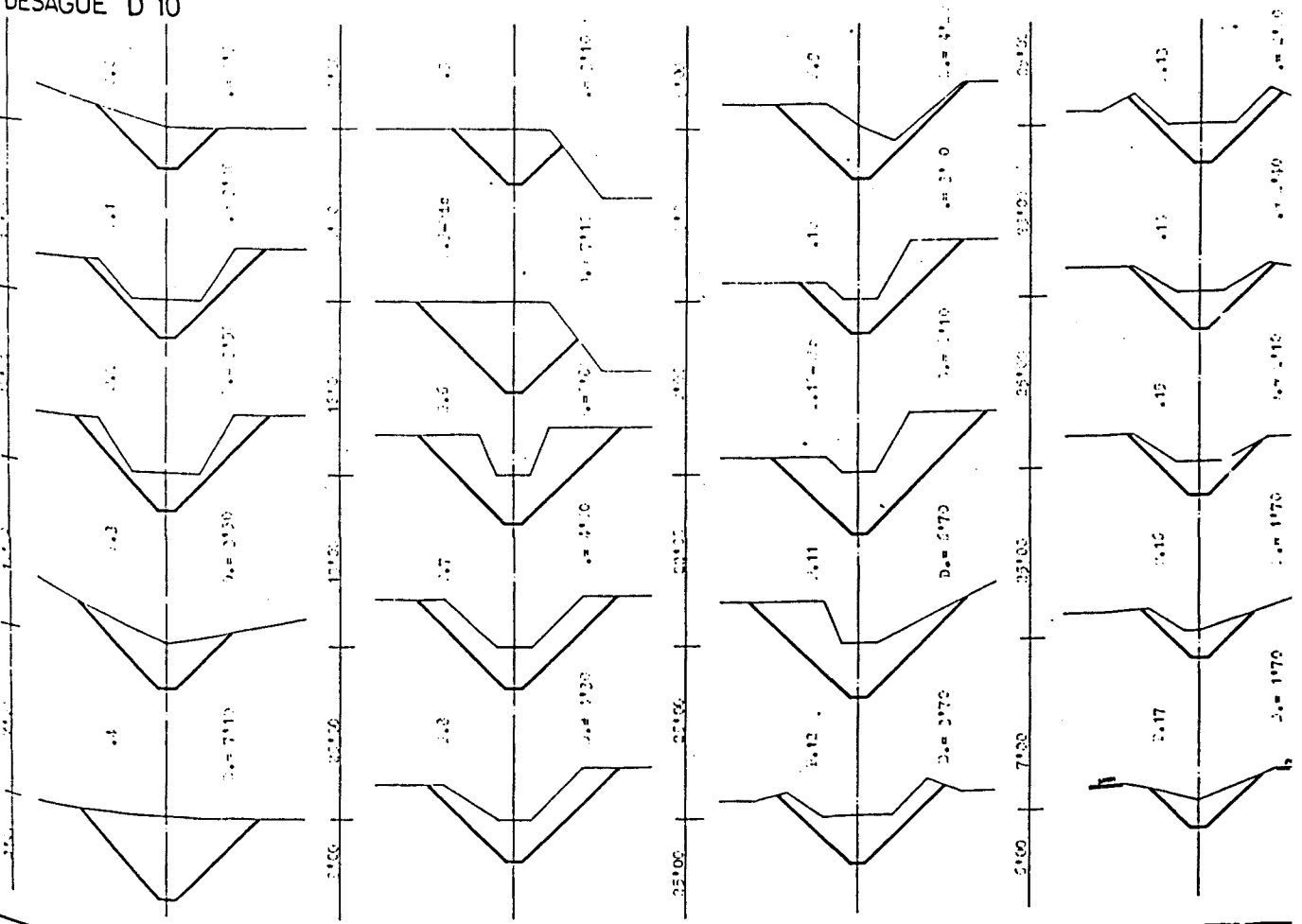
DESAGÜE D 10

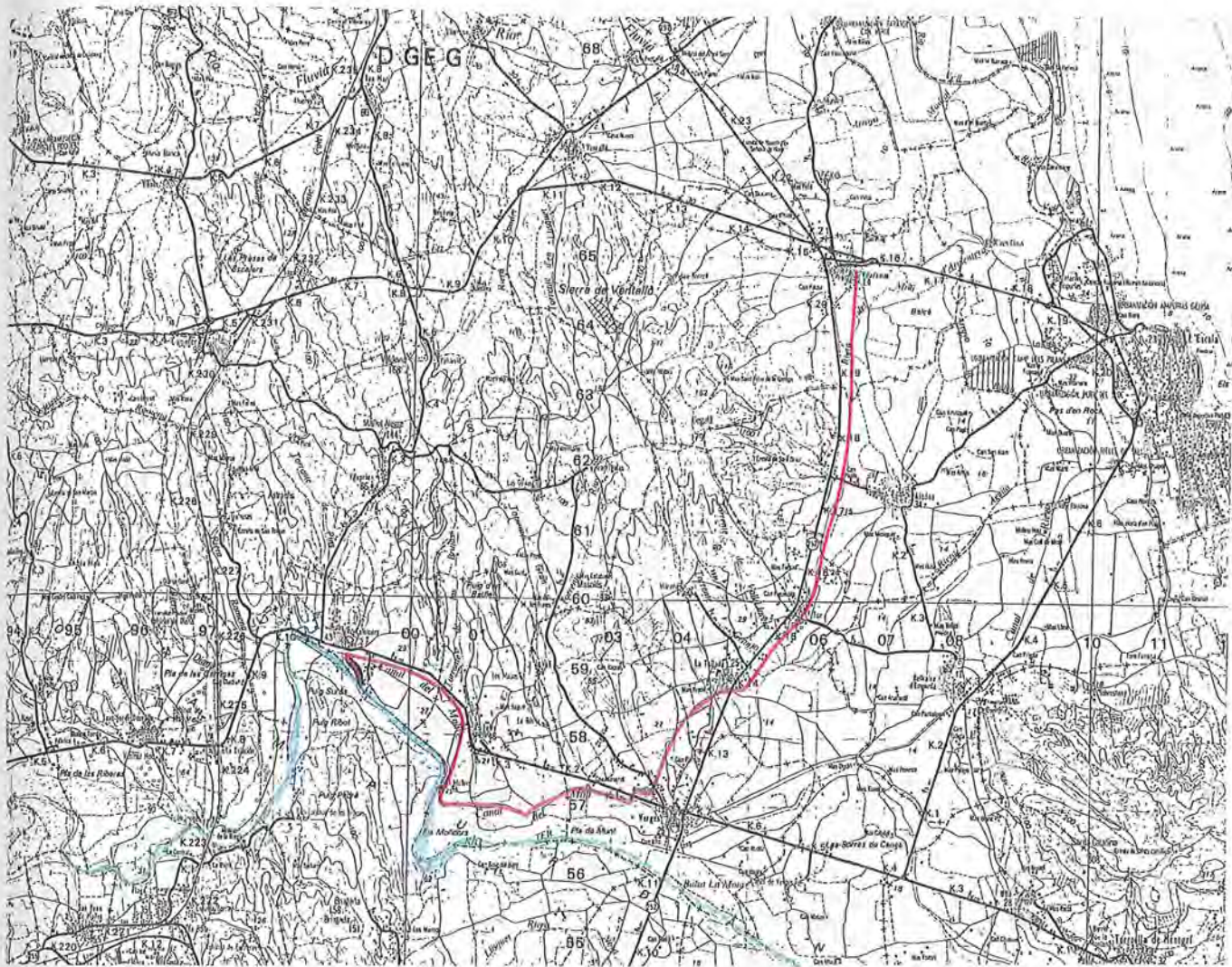

DESAGÜE D-10

DESAGÜE D 10

— Tram construït

Construcció per part de la Confederació Hidrografica del P.O. prop de la presa de Colomers, d'un tram del que hauria de ser el "Canal Principal de la Zona Regable del Ter (Margen Izquierda)". Aquest projecte ha estat recuperat l'any 1989 per la Junta d'Aigües, amb previsió de l'adequació i millora del canal de Sentmenat en el sector de Jafre i que prop de Verges constituiria un nou canal en direcció La Tallada i Vilademat. No s'ha portat a terme.

P. PLACIDE; BEREY; DUVAL. ANY 1706

Abadia de Montserrat
(Biblioteca)

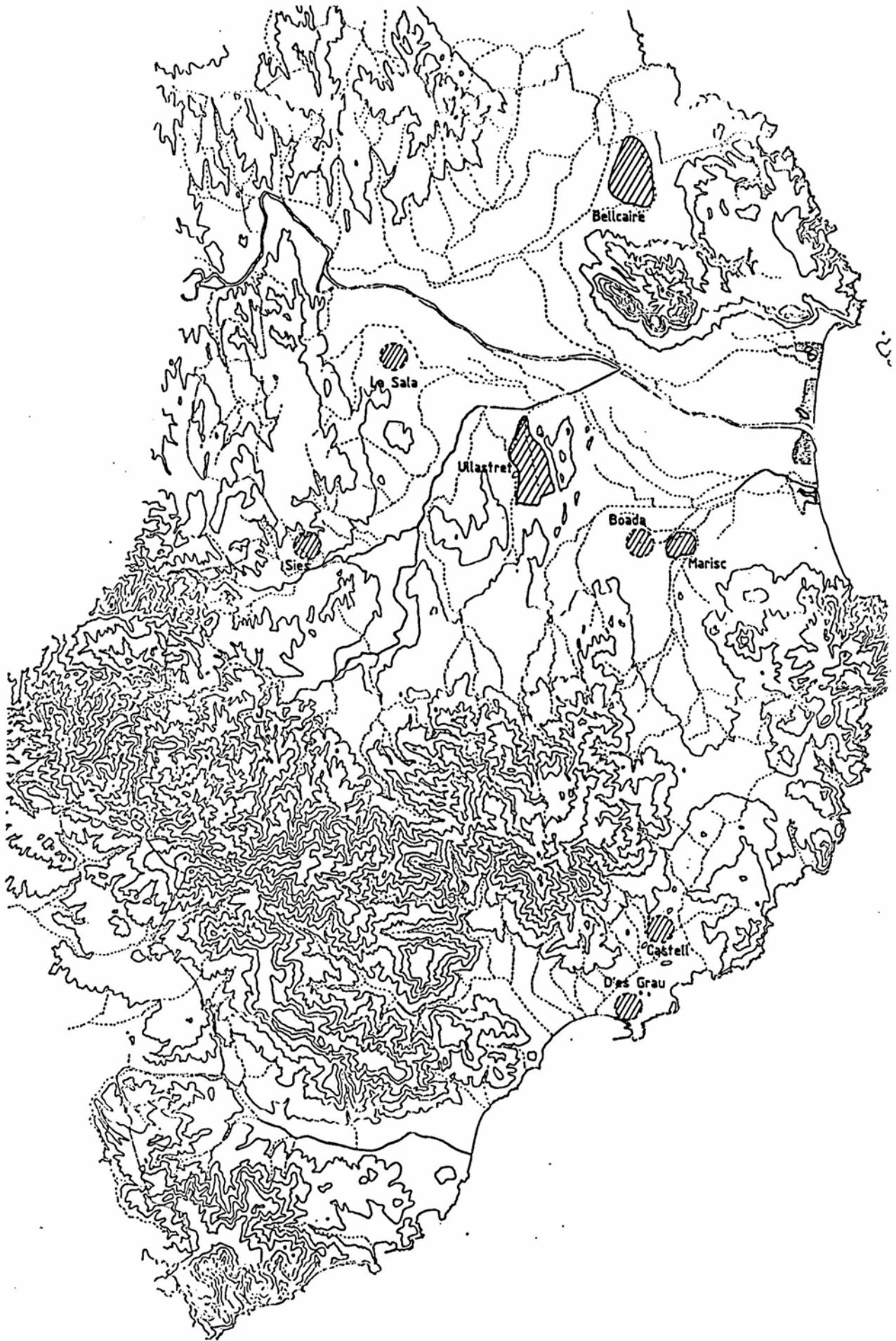
Els sistemes bàsics d'aigua de la plana del Baix Ter, perfilen a cada marge del riu l'estructura que avui percebem.

Amb tot el que s'ha vist fins aquí en relació al control i maneig de l'aigua, i que de forma particularitzada, analitzarem per al cas dels estanys i llurs processos de dessecació en l'apartat següent, podem concloure com a valoració global la decisiva acció constructiva que l'home incorpora al sòl a partir d'aquest element, per a "fer seu" un territori poc dúctil en el seu estat natural.

Es tracta d'un territori impracticable sense aquella acció, per causa de la seva inestabilitat enfront als agents externs i de la precarietat d'estructures que li atorga el curs indecís de l'aigua i la recent formació dels sòls.

La manifestació física de l'acció incorporada sobre el territori decreix ostensiblement amb la menor presència de l'aigua, o si més no amb la seva localització fortament direccional per causa de l'augment de l'alteració orogràfica, idea que suggereix de principi majors graus d'artificialització en el pla en relació a la resta, i que a la vegada ens remet a la detecció de diferents ordres d'identitat del territori en funció del grau d'estabilitat dels pendents, relació que verificarem al llarg del treball.

L'home construeix el territori, en altres paraules, controla cursos d'aigua, implanta motes o canalitza els fluxes, per gaudir del recurs i protegir o fer fèrtils els sòls, el resultat és una plana successivament fragmentada en la qual s'introdueix un canvi d'escala en la percepció de l'espai, per l'aparició de seqüències discontinües en sectors morfològicament uniformes i per la pròpia formalització dels elements incorporats, com es provoca amb les motes que, alterant sobtadament la topografia, contrasten amb la suavitat del relleu natural que es caracteritza per conformar espais força permeables.

EL LLOC DELS ESTANYS

1:50,000